

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
І ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора
з навчальної роботи
Інституту міжнародних відносин
_____ **І.О. Мінгазутдінов**

«_____» _____ 2013 року

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ЕТНОКУЛЬТУРА І ДИПЛОМАТІЯ
КРАЇН СВІТУ**

для студентів

галузі знань **0302** міжнародні відносини

спеціальності **8.03020101** – міжнародні відносини

спеціалізації – міжнародні організації і дипломатична служба

КИЇВ – 2013

Розробники: д.політ.н., проф. Скороход Ю. С.

д.і.н., проф. Яковенко Н. Л.

к.і.н., доц. Шинкаренко Т. І.

Обговорено та рекомендовано до видання Науково-методичною радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол від «___» _____ 20__ року №___

Голова науково-методичної ради _____ (_____)

«___» _____ 20__ року

© Скороход Ю. С., Шинкаренко Т.І., Яковенко Н. Л., 2013 рік

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни за вибором студентів «Етнокультура і дипломатія країн світу» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» галузі знань **0302 міжнародні відносини**, спеціальності **8.03020101 – міжнародні відносини, спеціалізації – міжнародні організації і дипломатична служба**.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Етнокультура і дипломатія країн світу» є національні особливості дипломатичної служби, протокольної практики, етикету й ділового спілкування іноземних держав.

Міждисциплінарні зв'язки: Дисципліна «Етнокультура і дипломатія країн світу» є складовою циклу дисциплін професійної та практичної підготовки у сфері дипломатії і дипломатичної служби, зокрема базується на дисциплінах «Дипломатична і консульська служба», «Дипломатичний протокол і етикет» і є базовою для дисциплін «Дипломатична робота і дипломатичні документи», «Галузева дипломатія».

Програма навчальної дисципліни складається з трьох змістових модулів:

1. Роль і чинники етнокультурних відмінностей в дипломатичних і ділових контактах.
2. Змістовий модуль 2. Етнокультурні особливості дипломатичної діяльності держав англомовного світу.
3. Етнокультурні особливості дипломатичної роботи в країнах Азії.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Мета дисципліни** – ознайомлення з етнокультурними характеристиками дипломатичної діяльності, державного протоколу, етикету та ділового спілкування іноземних держав.

1.2. **Завдання** – підготовка фахівців, здатних виконувати кваліфіковану аналітичну, організаційну, консультаційну роботу в державних і дипломатичних установах України, міжнародних організаціях, брати участь у переговорному процесі, враховуючи етнокультурні особливості спілкування іноземних партнерів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- національні особливості ділового спілкування, етикету й протокольної практики провідних держав різних регіонів світу;
- етнонаціональні особливості менталітету та релігійно-філософських уявлень різних народів в контексті їхнього впливу на дипломатичні та ділові контакти;
- специфіку невербальних засобів спілкування у різних народів;
- порядок звернень і титулів у деяких державах світу;
- особливості дипломатичних служб і кадрової політики в зовнішньополітичних відомствах іноземних держав;
- специфіку пропагандистсько-культурної дипломатії різних держав.

вміти:

- здійснювати порівняльний аналіз дипломатичних служб різних держав;
- виявляти чинники формування особливостей менталітету й поведінки різних народів;
- готувати аналітичні довідки щодо етнокультурних особливостей народів світу.
- встановлювати ефективну комунікацію з представниками різних регіонів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 108 годин / 3 кредити ECTS. Зокрема: *лекції – 34 год., семінарські заняття – 17 год., самостійна робота – 57 год.*

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

3. Засоби діагностики успішності навчання - усне опитування, тестування, модульні контрольні роботи.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Роль і чинники етнокультурних відмінностей в дипломатичних і ділових контактах.

Тема 1. Вплив етнокультури на міжособистісні контакти – важливу складову роботи дипломата і бізнесмена. (9 год.)

Цілі і задача, структура курсу «Етнокультура і дипломатія країн світу». Важливість розуміння особливостей соціокультурних традицій різних країн і народів для ефективної реалізації дипломатичних і ділових контактів.

Особливості наукового дослідження етнокультурних особливостей різних народів. Роль та методи психологічної антропології, крос-культурної психології, етнічної психології в дослідженні етнокультурних і психологічних особливостей різних етносів. Фактори формування етнокультурних особливостей етносів: екологія, історія, релігія.

Культурні синдроми (критерії) – певні набори цінностей, настановлень і атитюдів, вірувань, норм і моделей поведінки, якими одна груп культур відрізняється від іншої. «Індивідуалізм – колективізм» як головний вимір культурної варіативності, особливостей комунікативного етикету. Важливість для дипломатичної і ділової комунікації розуміння предмету зосередження організаційної культури партнера: домовленостей чи відносин. Відмінності у спілкуванні з представниками низько й високо контекстних культур. Монохронні і поліхронні культури.

Співвідношення між поняттями «менталітет», «ментальність», «національний характер», «етнонаціональний стереотип».

Тема 2. Етнокультурні особливості дипломатичної роботи в європейських країнах (13 год.).

Джерела формування та загальні особливості норм етикету і ділового спілкування в країнах Європи. Складова ідіоетнічності в комунікативному етикеті народів Європи. Особливості невербального етикету та етикетної проксеміки європейських народів. Особливості етикетної атрибутики в різних європейських країнах.

Практика організації служби державного протоколу в країнах Європи. Порядок звернень й титули в деяких державах регіону. Особливості визначення державного і протокольного старшинства в країнах регіону. Етикет державної символіки і державних нагород в європейських державах. Особливості церемоніальної практики в країнах регіону. Релігійні церемонії.

Історичні корені дипломатії європейських держав. Порівняльний аналіз дипломатичних служб європейських держав: спільне й особливе. Особливості кадрової політики дипломатичних відомств і системи проходження дипломатичної служби в європейських державах. Роль діяльності у сфері культури в дипломатичній службі європейських країн.

Тема 3. Національні особливості ділового спілкування, етикету та дипломатії країн Латинської Америки і Африки (6 год.).

Джерела формування та загальні особливості норм етикету і ділового спілкування в країнах Латинської Америки. Специфіка протокольної практики латиноамериканських держав. Історичні корені дипломатії держав Латинської Америки. Порівняльний аналіз дипломатичних служб латиноамериканських держав. Роль діяльності у сфері культури в дипломатичній службі латиноамериканських країн. Національні особливості норм етикету й протоколу африканських держав. Особливості дипломатії і дипломатичної служби африканських держав.

Змістовий модуль 2. Етнокультурні особливості дипломатичної діяльності держав англомовного світу.

Тема 4. Проблема британської національної ідентичності та її відбиток на вивчення історії, зовнішньої політики та дипломатії Сполученого Королівства (6 год.).

Поняття *Englishness* та *Britishness*, їхнє значення та еволюція. Історична еволюція терміна *британський (British)* та його ідеологічний підтекст. Чинники формування сучасних наукових підходів до визначення британської національної ідентичності. Імперія як засіб згуртування народів, що входили до складу Британії. Психологічний вимір «британської культури». Концепція

Малої Англії та її застосування для політизації «культури». Традиційні національні характеристики англійців і їх соціологічна необґрунтованість. Англоцентричний підхід до висвітлення британської історії. Націоналістичні підходи до оцінки власної історії за допомогою диференціації понять *Englishness* та *Britishness*. Різноманітне тлумачення ключових понять *нація*, *раса*, *культура*. Лейбористське та консервативне бачення британської культурної ідентичності.

Тема 5. Етнокультурні особливості дипломатичної діяльності держав англомовного світу (10 год.)

Етнокультурний чинник в формуванні особливостей становлення дипломатії та розвитку дипломатичної діяльності. Головні етапи етнічної історії Сполученого Королівства, формування етнокультурних рис британської нації. Британська дипломатія як історично обґрунтований еталон діяльності для світових держав. Форми та методи діяльності британської дипломатії. Вплив Великої Британії на розвиток дипломатії інших держав. Британський внесок в розвиток міжнародних норм дипломатичного протоколу, церемоніалу, етикету, дипломатії. Чинник інституту монархії в організації дипломатичної служби. Еволюція британської дипломатичної служби, організаційних форм британської дипломатії. Форін офіс Сполученого Королівства, його структура, функції та принципи роботи.

Доцільність та сутність поняття «брітішнесс», його трактовки в науковій літературі. Історична роль британської дипломатії в реалізації колоніальної політики Британської імперії.

Тема 6. «Британський світ» та його дипломатичний досвід. Дипломатія держав Співдружності націй як спадщина британської великодержавності (10 год.).

Формування етнокультурно поєднаного англомовного світу. Співдружність націй як результат еволюції Британської імперії. Вестмінстерський статут 1931 року. Роль англійської мови як поєднального чинника в розвитку етнокультури домініонів та підлеглих територій Імперії. Роль інституту монархії як об'єднувального чинника Співдружності. Дипломатія Співдружності як практичний приклад сучасного розвитку багатосторонньої дипломатії. Британський чинник у дипломатії держав Співдружності націй. Приклади британського впливу на формування національних дипломатій та дипломатичних служб, дотримання британської моделі дипломатії з набуттям незалежності. Дипломатія Індії. Дипломатія Австралії, Нової Зеландії. Дипломатія Канади.

Тема 7. Особливості дипломатичної служби та дипломатії Канади (6 год.).

Особливості утворення Канади як держави. Роль багатосторонньої дипломатії в утворенні Канади. Участь канадських провінцій в міжнародних контактах. Федерально-провінціальна конференція 1868 р. та її рішення. Вплив Великої Британії на формування зовнішніх стосунків канадських провінцій з іноземними державами. Запровадження інституту Верховного комісара Канади (1880 р.). Діяльність зарубіжних представництв провінцій. Перші постійні торговельні агентства та діяльність торговельних агентів Канади. Вирішення питання про кордон з Аляскою та його дискусійний характер.

Утворення Департаменту зовнішніх справ Канади (1909 р.) та його значення. Вестмінстерський статут (1931 р.) та його роль для набуття незалежності держави. Роль канадської дипломатії у врегулюванні міжнародних конфліктів. Участь Канади у місіях, миротворчих та рятувальних операціях під егідою ООН. Базові принципи зовнішньополітичного світогляду у зовнішній політиці Канади. Діяльність та функції зовнішньополітичного відомства Канади. Особливості функціонування Відділу оперативного реагування Консульського управління МЗС Канади. Сприяння співвітчизникам, що перебувають за кордоном.

Тема 8. Дипломатична служба Австралії (4 год.).

Формування дипломатії Австралії як незалежної держави. Вплив Сполученого Королівства на формування зовнішньополітичної та дипломатичної діяльності держави. Участь Австралії в підготовці конференції в Сан-Франциско та утворенні ООН. Головні напрямки діяльності австралійської дипломатії. «Посередницька місія» Австралії. Інтереси та позиції австралійської дипломатії на Далекому Сході. Роль Австралії в діяльності Співдружності націй. Австралійська дипломатія в міжнародних організаціях. МЗС Австралії. «Наведення дипломатичних мостів» з

азійськими державами. Особливості австралійського менталітету, характерні національні риси австралійських дипломатів, особливості ведення переговорів. Дипломатичний корпус Австралії.

Тема 9. Етнокультурний чинник американської моделі дипломатії (8 год.).

Історичне коріння американської дипломатичної служби. Американська модель дипломатії як похідна (дочірна) модель британського світового домінування.

Сучасна дипломатична служба США. Державний департамент США, особливості його еволюції та функціонування. Сучасна структура Державного департаменту. Підготовка дипломатичних кадрів США, рангування.

Особливості американського дипломатичного протоколу та етикету. Роль дипломатії в розвитку «особливих відносин».

Змістовий модуль 3. Етнокультурні особливості дипломатичної роботи в країнах Азії.

Тема 10. Національні особливості ділового спілкування, етикету та дипломатії держав Східної і Південної Азії (12 год.).

Особливості китайського, японського та корейського національного менталітету та релігійно-філософські уявлення китайців, японців та корейців (в контексті впливу на дипломатичні та ділові контакти). Особливості японського суспільства. Система моральних установок й ієрархія цінностей народів Сходу. Джерела формування та особливості китайського етикету та ділового спілкування. Особливості японського національного менталітету в контексті формування традиційного бізнес-етикету. Специфіка комунікативного етикету в країнах регіону. Етикетна атрибутика в країнах Азії. Специфіка ділової комунікації держав та етикету Південної і Східної Азії.

Особливості структури дипломатичної служби держав регіону. Особливості протоколу та церемоніалу країн регіону. Кадрова політика дипломатичних відомств і система проходження дипломатичної служби в азійських державах. Роль діяльності у сфері культури в дипломатичній службі держав регіону. Традиційна дипломатія КНР. Становлення дипломатії КНР. Особливості дипломатії і дипломатичної служби Китаю. Дипломатична служба Японії. Національні особливості корейців і сучасна дипломатія КНДР і РК.

Тема 11. Особливості ділового спілкування, етикету та дипломатичної діяльності арабських держав (24 год.).

Арабська ментальність. Ціннісні орієнтації арабів. Основні принципи їх світогляду. Національно-культурна специфіка комунікативної поведінки арабів. Специфіка невербальних засобів спілкування.

Особливості ділового спілкування, етикету та протокольної практики країн Арабського Сходу.

Становлення дипломатії арабських держав та її особливості на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин. Органи зовнішніх зносин арабських держав. Порівняльний аналіз дипломатичних служб арабських держав (Королівства Саудівської Аравії, Арабської Республіки Єгипет, Сирійської Арабської Республіки, Алжирської Народної Демократичної Республіки, Великої Соціалістичної Народної Лівійської Арабської Джамахірії). Кадрова політика дипломатичних відомств і система проходження служби в арабських державах.

5. Рекомендована література:

Змістовий модуль 1

Основна:

1. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет. – К., 2009.
2. Шинкаренко Т. І. Етнокультурний фактор в сучасній дипломатії.// Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.112 (Частина І). – К., 2013
3. Афанасьєв І. А. Діловий етикет. – К., 2000
4. Богучарский Е.М. Этнокультура и дипломатия. – М., 2001.
5. Вуд Дж., Серре Ж. Дипломатический церемониал и протокол. – М., 1976
6. Данилюк І.В. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історико-теоретичний вимір. - К., 2010.
7. Мельникова Е.В. Культура и традиции народов мира (этнопсихологический аспект). – М., 2009.
8. Резніченко В.І. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету. - К., 2003.

Додаткова:

9. Борунков А.Ф. Дипломатический протокол в России. - М., 1999.
10. Босрок М.М. Путеводитель по обычаям и этикету Азии. – М., 2007.
11. Галушко В.П. Діловий протокол та ведення переговорів. – Вінниця., 2002.
12. Дипломатическая служба: Учебное пособие. М.: РОССПЭН, 2002.
13. Дипломатия иностранных государств: Учебное пособие / Под ред. Т.В.Зоновой. – М.: РОССПЭН, 2004.
14. Дятлева Г.В. Энциклопедия этикета С.А. Серия «Супер!». – Ростов н/ Д., 2005.
15. Етнокультура та дипломатія. Матеріали науково-практичної конференції 12 травня 2004 р. – К., 2004.
16. Зонова Т.В. Современная модель дипломатии: истоки становления и перспективы развития: Учебное пособие. – М.: РОССПЭН, 2003.
17. Лядов П.Ф. История российского протокола. – М., 2004.
18. Льюис Р.Д. «Деловые культуры в международном бизнесе от столкновения к взаимопониманию». М., 1999.
19. Майерс Д. Социальная психология. СПб., 2006.
20. Максименко О.И. Энциклопедия этикета. – М., 2001
21. Михалькевич Г.Н. Этикет международного общения. – Мн., 2004.
22. Пост Э. Этикет. – М., 2003.
23. Попов В.И. Современная дипломатия. – М., 2000
24. Психология и этика делового общения. М., 2001.
25. Практическая психология для дипломатов. – М., 2011.
26. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів, 2001.
27. Романова Н.П. Деловой этикет на Востоке. М., 2005.
28. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол та етикет. – К., 2005.
29. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология: Учебник для вузов . — 4-е изд., испр. и доп. — М.: Аспект Пресс, 2007.

Змістовий модуль 2**Основна:**

1. Алексеев Н. А. Палата Лордов Британского Парламента от Суда Короля Эгберта до революции премьеры Т. Блэра (825–2003 гг.) / Николай Александрович Алексеев. – М. : Издательство БЕК, 2003.
2. Архипов В. Австралия в мировой экономике / В. Архипов // Мировая экономика и международные отношения.
3. Великобритания: эпоха реформ / [Громько А. А., Бабынина Л. О., Капитонова Н. К. и др.] ; под ред. Ал. А. Громько. – М. : Изд-во «Весь мир», 2007.
4. Все о Великобритании / В. Коробов. – М., 2008.
5. Громько А. Модернизация партийной системы Великобритании / Алексей Анатольевич Громько. – М. : Изд-во «Весь мир», 2007.

6. Грудзинский В.В. На повороте судьбы: Великая Британия и имперский федерализм (последняя треть XIX– первая четверть XX вв.) – Челябинск, 1996.
7. Давидсон А. Б. Новые отношения бывшей метрополии с бывшими колониями. Опыт крупнейшей империи / А. Б. Давидсон // Россия и Британия. Выпуск 3 : В мире английской истории. – М. : Наука, 2002.
8. Датт П. Р. Кризис Британии и Британской империи / Р. Палм Датт. – М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1959.
9. Дипломатия иностранных государств: Учебное пособие / Под ред. Т.В.Зоновой. – М.: РОССПЭН, 2004.

Додаткова:

10. Дэниел К. Англия. История страны / Кристофер Дэниел ; [пер. с англ. Т. Мининой]. – М.: Эксмо; СПб. : Мидгард, 2008.
11. Дятлева Г.В. Энциклопедия этикета С.А. Серия «Супер!». – Ростов н/ Д., 2005.
12. Етнокультура та дипломатія. Матеріали науково-практичної конференції 12 травня 2004 р. – К., 2004.
13. Ефимова Е.С. Британское Содружество наций. – Ленинград: Географическое об-во СССР, 1967.
14. Зонова Т.В. Современная модель дипломатии: истоки становления и перспективы развития: Учебное пособие. – М.: РОССПЭН, 2003.
15. Игнатьев П. Сингапур: з третього світу до першого / П. Игнатьев // Політика і час. – 2002. – № 6.
16. Капитонова Н. К. Великобритания в конце XX – начале XXI века: от консерваторов к лейбористам : уч. пособ. / Наталья Кирилловна Капитонова. – М. : МГИМО(У), 2003.
17. Крушинський В. Ю. Британська Європа чи європейська Британія. Великобританія в європейських інтеграційних процесах : Монографія / Вадим Юрійович Крушинський. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2003.
18. Крылова Н. С. Содружество наций: политико-правовые проблемы / Н. С. Крылова. – М. : Наука, 1991.
19. Матвеев В. М. Британская дипломатическая служба / Владимир Маркович Матвеев. – М. : Изд-во «Межд. отношения», 1990.
20. Овчинников В. Корни дуба и ветка сакуры.
21. Ощепкова В. В. Язык и культура Великобритании, США, Канады, Австралии, Новой Зеландии : уч. пособ. / Ощепкова В. В. – М./СПб. : ГЛОССА/КАРО, 2006.
22. Пик С. М. США – Велика Британія: «особливі відносини» / Світлана Мирославівна Пик. – К. : Знання, 2006.
23. Попов В.И. Современная дипломатия. – М., 2000.
24. Попов В.И. Маргарет Тэтчер – человек и политик. – М., 1999.
25. Соколов В. Н. Английский лейборизм: вчера и сегодня (историко-политологический анализ) / В. Н. Соколов, А.С. Соколов. – Одесса : Маяк, 2007. – 256 с.
26. Сэмпсон Э. Новая анатомия Британии: Пер. с англ. – М.: «Плангетта», 1977 р.
27. Тэтчер М. Искусство управления государством. Стратегии для меняющегося мира / Маргарет Тэтчер ; [пер. с англ.]. – М. : Альпина Паблишер, 2003. – 504 с.
28. Українська дипломатична енциклопедія. В 2-х томах. – К., 2004.
29. Хьюз Э. Визит Макмиллана в Советский Союз. – М., 1959.
30. Яковенко Н.Л. Велика Британія в міжнародних організаціях. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2011, – 400 с.
31. Ferguson N. Empire. How Britain made the modern world / N. Ferguson. – L. : Allen Lane the Penguin Press, 2003.

Змістовий модуль 3

Основна:

1. Богучарский Е. Дипломатическая служба арабских государств // Азия и Африка сегодня. – 2008. - №12. - С. 54-57.
2. Богучарский Е.М. Мусульманский этикет / Е.М. Богучарский. – М.: Рипол Классик, 2010. – 272 с.

3. Богучарский Е.М. Этнокультура и дипломатия. – М., 2001.
4. Богучарский Е.М. Некоторые вопросы становления дипломатии арабских государств (вторая половина XX – начало XXI вв.) / Е.М. Богучарский // Мировая экономика и международные отношения. - 2009. - № 1. - С. 77-83.
5. Дипломатия иностранных государств: Учебное пособие / Под ред. Т.В.Зоновой. – М.: РОССПЭН, 2004.
6. Мельникова Е.В. Культура и традиции народов мира (этнопсихологический аспект). – М., 2009.
7. Попов В.И. Современная дипломатия. – М., 2000
8. Романова Н.П. Деловой этикет на Востоке. М., 2005.
9. Богучарский Е.М. Зарождение и становление дипломатической службы Алжира / Е
10. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет. – К., 2007.

Додаткова:

11. Богучарский Е.М. Дипломатия и дипломатическая служба Алжира (1962 - 2006 .М.
12. Богучарский // Вопросы истории. - 2008. - №1. - С. 148-154.гг.). Учебное пособие. Моск. гос. ин-т межд. отношений (ун-т), каф. дипломатии - М.: МГИМО-Университет, 2007. - 303 с.
13. Нуруллина Г. Исламская этика бизнеса. - М.: УММА, 2004.
14. Босрок М.М. Путеводитель по обычаям и этикету Азии. – М., 2007.
15. Галушко В.П. Діловий протокол та ведення переговорів. – Вінниця., 2002.
16. Етнокультура та дипломатія. Матеріали науково-практичної конференції 12 травня 2004 р. – К., 2004.
17. Михалькевич Г.Н. Этикет международного общения. – Мн., 2004.
18. Практическая психология для дипломатов. – М., 2011.